

MALAKA OSHIRISH TIZIMIDA PEDAGOG KADRLARNING METODIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH – KASBIY O'ZINI-O'ZI RIVOJLANTIRISH OMILI SIFATIDA

Tuxtasinov Muxammad G'ulomjon-o'g'li,
Namangan viloyati pedagogik mahorat markazi
akademik faoliyat bo'yicha o'rinbosar, dotsent
Tel: +99895-000-63-66
e-mail: muhammadjon_toht@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada malaka oshirish tizimida pedagog kadrlarning metodik kompetentligini rivojlantirish, pedagog kadrlarning malakasini oshirish tizimi xususiyatlari, pedagoglar metodik kompetentligini rivojlantirish va bunda o'ziga xos yondashuvlar, kasbiy o'zini-o'zi rivojlantirish, kompetentli yondashuvning ustuvor tamoyillari haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: axborotlashuv, malaka oshirish, uzluksiz ta'lim, kasbiy malaka, metodik kompetentlik, pedagog kadrlarning kasbiy ehtiyojlari, ta'limiy platformalar

Развитие методической компетентности педагогических кадров в системе повышения квалификации как фактор профессионального саморазвития

Тухтасинов Мухаммад Гуломжон-угли,
заместитель директора по академической деятельности Наманганского областного центра педагогического мастерства, доцент

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы развития методической компетентности педагогических кадров в системе повышения квалификации, особенности системы повышения квалификации педагогических работников, развитие методической компетентности педагогов и специфические

подходы к данному процессу, профессиональное саморазвитие, а также приоритетные принципы компетентностного подхода. Особое внимание уделяется значению методической компетентности как важного фактора профессионального саморазвития педагогов и повышению эффективности образовательного процесса.

Ключевые слова: информатизация, повышение квалификации, непрерывное образование, профессиональная квалификация, методическая компетентность, профессиональные потребности педагогических кадров, образовательные платформы.

Development of pedagogical staff's methodological competence in the professional development system as a factor of professional self-development

Tuxtasinov Muhammad Gulomjon-ugli,
Deputy Director for Academic Affairs of the Namangan Regional Center for Pedagogical Excellence, docent

Abstract: This article discusses the development of pedagogical staff's methodological competence within the professional development system, the specific features of the teacher professional development system, approaches to developing teachers' methodological competence, professional

self-development, and the priority principles of the competency-based approach. Particular attention is paid to the importance of methodological competence as a key factor in teachers' professional self-development and in improving the effectiveness of the educational process.

Keywords: *informatization, professional development, lifelong education, professional qualification, methodological competence, professional needs of pedagogical staff, educational platforms.*

Uzluksiz ta'lim tizimining har bir bosqichi jamiyatning ijtimoiy talabi, o'qitishning maqsadi va yo'nalishiga ko'ra o'ziga xos jihatlarni namoyon qiladi. Malaka oshirish tizimi pedagog kadrlarning kasbiy o'sishini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Zamonaviy sharoitda malaka oshirish tizimi modernizatsiyalayotgan ta'limga qo'yilayotgan talablarga muvofiq pedagog kadrlarning zarur kasbiy kompetentlik sifatlariga ega bo'lishlarini ta'minlash, mazkur jarayonni tashkil qilishga metodik rahbarlikni tashkil qilishga yo'naltirilgan. Shu bois malaka oshirish tizimi jamiyatda, shu bilan birga xalqaro ta'lim tizimida ro'y berayotgan tezkor o'zgarishlarni kuza-tish, ulkan axborot oqimidan foydali, zarur, ahamiyatli ta'limiy xarakterdagi yangiliklardan xabardor bo'lish, davr talabiga ko'ra o'qitish sohadagi innovatsion yangilanishlar, o'zgarishlarga nisbatan mobillikni namoyon qilish imkoniyatiga ega bo'lishi zarur.

Global axborotlashuv barcha jamiyatlarda bo'lgani kabi O'zbekistonda ham ijtimoiy hayotning tezlashuvini sodir qilmoqda. Avvallari muayyan davlatda sodir bo'lgan ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy o'zgarishlarga oid axborotlardan radio, televideniye va matbuotdan iborat ommaviy axborot vositalari yordamida ko'pi bilan bir-uch oyda xabardor bo'lingan. Bugungi kunda Internet xalqaro aloqa tizimi, mobil qurilmalarning tobora takomillashib borayotgani, yangi turdagi axborot uzatuvchi tizimlarning yaratilayotgani sababli geografik jihatdan olis hududlarda sodir bo'layot-

gan o'zgarishlar to'g'risida qisqa muddatlarda ma'lumotga ega bo'lish mumkin.

Axborot tizimlarining inqilobiy, shiddatli rivoji o'zida ham salbiy ham ijobiy xususiyatni namoyon qiladi. Salbiy jihati xalqaro maydonda axborot xuruji, kiber jinoyatlar, g'oyaviy-psixologik manipulyatsiyaning kuchayishi, shaxs, ayniqsa, yoshlar ongini turli buzg'unchi g'oyalar bilan egallashga urinuvchi kuchlarning faollashuvi bilan bog'liq. Ijobiy jihati esa ilm-fan, texnika, ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish hamda texnologiya sohalarida erishilayotgan xalqaro tajribalarga oid axborotlarni tezkor o'zlashtirish, kundalik, ayniqsa, kasbiy faoliyatga tatbiq qilish imkoniyati mavjudligi bilan belgilanadi.

Ensiklopedik xarakterdagi manbalarda "malaka oshirish" ("kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash") tushunchasi shunday ta'riflanadi: uzluksiz ta'lim tizimi turlaridan biri, xalq xo'jaligining barcha sohasida ishlovchi mutaxassislar va rahbar xodimlarning kasbiy bilim va ko'nikmalarini yangilash hamda chuqurlashtirish, shuningdek, har bir xodimning o'z mutaxassisligi bo'yicha so'nggi fan yutuqlari, yangiliklari bilan tanishish, ularni o'zlashtirish, yangi amaliy ish usullari, ilgor ish tajribalarini o'rganishdan iborat ilmiy nazariy va amaliy tayyorgarlik jarayoni [17]; kadrlarning kasbiy bilim, ko'nikma, malakalarini yangilash, chuqurlashtirish, kengaytirish jarayoni [12].

Tadqiqotchi O.N.Xijnyakova pedagog kadrlarning malakasini oshirish tizimini "u yoki bu kasb sohasida avval o'zlashtirilgan

bilim va malakalarni takomillashtirish, chuqurlashtirish hamda yangilashga yo'naltirilgan qo'shimcha kasbiy ta'lim, uzluksiz ta'lim tizimining jamiyat tomonidan qo'yiladigan talablarga mobillik asosida javob beruvchi yanada tez moslashuvchan bo'g'ini" [14] sifatida baholaydi. Darhaqiqat, malaka oshirish, xususan, pedagoglar kasbiy malakasini oshirish tizimi uzluksiz ta'limning kuchli konsepsiya va mexanizmga ega yetakchi tarmog'i bo'lishi zarur. Zero, uzluksiz ta'limning quyi bosqichlarida faoliyat yuritayotgan pedagog kadrlarning kasbiy jihatdan faol bo'lishi, ijtimoiy-kasbiy raqobat kun sayin kuchayib borayotgan mavjud sharoitda yuqori talabga ega mutaxassis bo'lib yetishishida malaka oshirish tizimi muhim o'rin tutadi.

Global axborotlashuv "malaka oshirish" tushunchasiga nisbatan yangicha yondashish zarurligini ko'rsatmoqda. Shunga ko'ra mazkur tushunchani quyidagicha talqin etish maqsadga muvofiqdir: ta'limiy o'zgarishlar, zamonaviy bilimlarga tayangan holda jamiyat ijtimoiy hayotining barcha sohalarida faoliyat yurituvchi kadrlar va rahbar xodimlarda innovatsion o'zgarishlar hamda raqamli munosabatlarga kasbiy mobil moslashuvni qaror toptirish, kasbiy kompetentlik sifatleri (xususan, kreativlik, tanqidiy fikrlash qobiliyati)ni yanada rivojlantirish jarayoni.

Shunga alohida e'tibor qaratish lozimki, malaka oshirish tizimi mutaxassis va rahbar xodimlarga boshlang'ich kasbiy bilimlarni berish, ularda dastlabki kasbiy malakalarni shakllantirishga yo'naltirilmaydi. Bu jarayon xodimlarni qayta tayyorlash tizimi tomonidan amalga oshiriladi. Malaka oshirish tuzilmasi, aksincha, mavjud bilim, malaka va tajribalar negizida ularni yangi tamoyillar, konseptual yondashuvlar bilan boyitish, chuqurlashtirish, takomillashtirishga xizmat qiladi.

Ta'lim xodimlari malakasini oshirish tizimining tavsifi, o'ziga xos jihatlari to'g'risida

so'z yuritilganda "kasbiy malaka" va "pedagogning kasbiy malakasi tushunchalarining talqiniga ham e'tibor qaratiladi.

"Kasbiy malaka" tushunchasi mutaxassisning "professional ma'lumotga egaligi, ichki sifat natijalari" [8], "professional tayyorgarlik (ma'lumotga egalik)ning darajasi va turi; muayyan ishni bajarish uchun talab qilinadigan bilim, ko'nikma, malakalarga egalik; muayyan turdagi ishning murakkabligi, aniqligi, mas'uliyatli ekaniga ko'ra tavsifi; xodimlarning muayyan kasb, mutaxassislik doirasida tegishli mehnat vazifalarini bajarishga bo'lgan kasbiy tayyorlik" [2]; "kompetentlik darajasining in'ikos, o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma, malakalar negizidagi ma'lumot, tegishli lavozim talbalariga mos kelish" [10]; "mutaxassislik bo'yicha mehnat vazifalarini bajarish uchun talab qilinadigan kompetensiyalarga egalikni tavsiflovchi kasbiy tayyorlik darajasi" [5] kabi ma'nolarni anglatadi.

Garchi keltirilgan ta'riflar "kasbiy malaka" tushunchasi mohiyatini shaklan turlicha ifodalagan bo'lsa, ularning barchasi yagona nuqta – "mutaxassis – kasbiy faoliyatni tashkil qilishga tayyorlik – tegishli turdagi mutaxassislik bo'yicha mehnat vazifalarini bajarishga layoqatlilik" mantig'i doirasida o'zaro kesishadi.

Bizningcha, "kasbiy malaka" tushunchasi mutaxassis professional tayyorgarligining qonunchilik me'yorlari, kasbiy malaka talablariga mos kelishini tasdiqlovchi rasmiy baho ko'rsatkichini ifodalaydi.

"Pedagogning kasbiy malakasi" tushunchasi "ta'lim xodimlarining professional faoliyatni amalga oshirish qobiliyatlari bo'lib, shaxsning integral sifatleri va me'yoriy tavsifnomasi"[4]; "xodimning muayyan kasbiy talablarga javob bera olish darajasi"[15]ni yoritadi.

Pedagog va uning professional faoliyati xususida so'z yuritilganda kasbiy bilim, kasbiy tajriba, kasbiy mahorat, kasbiy kompetentlik

kabi tushunchalar faol qo'llanilgani holda "kasbiy malaka (kvalifikatsiya)" atamasining pedagogik-psixologik talqini e'tibordan chetda qolgan. Shu sababli manbalarda ushbu tushuncha deyarli tilga olinmagan.

Mavjud vaziyatni hisobga olgan holda "pedagogning kasbiy malakasi (kvalifikatsiyasi)" atamasini tavsiflashda "kasbiy malaka" tushunchasi mohiyatini yorituvchi ta'riflarga tayanish to'g'ri bo'ladi.

Demak, pedagogning kasbiy malakasi (kvalifikatsiyasi) – tegishli mutaxassislik bo'yicha belgilangan malaka talablariga muvofiq pedagogik vazifalarni bajarishga bo'lgan kasbiy tayyorgarlik, ma'lumot hamda kompetentlik darajasi sanaladi.

Pedagogning kasbiy malakasi (kvalifikatsiyasi) doirasida uning metodik kompetentlikka ega bo'lishi muhim ahamiyatga ega. Malaka oshirish tizimida ham pedagog kadrlarning global axborotlashuv sharoitida kechayotgan shiddatli ta'limiy o'zgarishlarga tezkor moslashishi, innovatsion yangiliklarni qabul qilishi hamda shaxsan innovatsion, kreativ g'oyalarni asoslay olishi borasidagi ijtimoiy talablarga to'laqonli javob bera olish metodik kompetentlikka ega bo'lish muammosini yanada dolzarblashtiradi.

O'z mohiyatiga ko'ra "metodik kompetentlik" tushunchasi "pedagogik jarayonni metodik jihatdan oqilona tashkil etish, ta'lim yoki tarbiyaviy faoliyat shakllarini to'g'ri belgilash, metod va vositalarni maqsadga muvofiq tanlash, ularni samarali, muvaffaqiyatli qo'llay olish" [7] mazmunini anglatadi. Kasbiy kompetentlikni obrazli tarzda Yerning tuzilishi bilan qiyoslash mumkin. Agarda kasbiy bilim, ko'nikma, malaka va tajriba Yerning yadrosi (kasbiy bilim – ichki yadro; kasbiy ko'nikma, malaka va tajriba – tashqi yadro) bo'lsa, uning mantiyasi (ichki qobig'i) – kasbiy, xususan, metodik kompetentlik (quyi mantiya – metodik kompetentlik; yuqori mantiya – umumiy hol-

dagi kasbiy kompetentlik) sanaladi. Qachonki, yadro (ichki va tashqi; kasbiy bilim, ko'nikma, malaka va tajriba) hamda quyi mantiya (metodik kompetentlik) mavjud bo'lsagina yuqori mantiya (kasbiy kompetentlik) shakllanadi.

Bu esa malaka oshirish tizimi faoliyatini to'liq holda tegishli soha xodimlarining metodik kompetentligini rivojlantirishga yo'naltirilish zarurligini anglatadi.

Zamonaviy malaka oshirish tizimida pedagoglar metodik kompetentligini rivojlantirishning o'ziga xos jihatlari namoyon bo'ladi. Tadqiqot muammosi mohiyatini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilish malaka oshirish tizimida pedagoglarda metodik kompetentligini rivojlantirishning quyidagi jihatlari namoyon bo'lishini ko'rsatdi:

malaka oshirish jarayoni pedagoglarga kasbiy bilim asoslari to'g'risidagi bilimlarni berishga emas, balki qo'shimcha ta'lim sifatida ularni O'zbekiston Respublikasining ta'lim sohasiga oid davlat siyosati mazmunining yangi talqini, Respublika qonunchiligida ro'y bergan o'zgarishlar, professional faoliyatni tashkil qilish, o'quv-metodik hujjatlarni yuritishning yangi tartibi, tegishli yo'nalishlar bo'yicha jahon va milliy ta'limda ilgari surilayotgan innovatsion metodika, ta'limiy dastur va loyihalar mazmunini yorituvchi umumlashma axborotlarning taqdim qilinishiga yo'naltiriladi;

kasbiy bilim, malaka va kompetentlik sifatlarini izchil boyitib, mustahkamlab, takomillashtirish borish tajribasiga ega pedagoglar malaka oshirish tizimida faollik ko'rsatadi, ta'limni tashkil qilish borasidagi ehtiyojlarini aniq, ravshan bayon qiladi, qolaversa, o'quv modullari yordamida mavjud ehtiyojlari qondirilishini tanqidiy baholab borishadi;

pedagoglar ta'lim amaliyotida o'zlari duch kelayotgan muammolarni malaka oshirish tizimi rahbar-xodimlari, hamkasblar

bilan muhokama qilish, samarali yechimlarni topishga intiladi;

malaka oshirish jarayonining afzalliklaridan biri – ta'limga oid xorijiy va mahalliy tajribalarni ommalashtirish imkoniyatiga egalik bo'lib, pedagoglar o'z hamkasblari bilan ularning mohiyatini tahliliy, tanqidiy o'zlashtirish istagida bo'ladi, hamkasblarning ish tajribalari va professional yutuqlaridan xabardor bo'lish ularni o'z ustida ishlashga, kasbiy faoliyatni tashkil qilishga ijodiy, kreativ yondashishga undaydi;

tinglovchi-pedagoglar mavjud vaziyatlarni baholay olish tajribasiga egaliklari sababli malaka oshirish jarayoni va uning natijalarini har bir o'quv moduli bo'yicha alohida-alohida, shuningdek, umumiy holda izchil baholab borishga harakat qiladi;

talabchanliklari pedagoglarni malaka oshirish tizimi rahbar-xodimlaridan o'quv jarayonining zamonaviy texnologiya hamda innovatsion yondashuv asosida tashkil etilishini talab qilishga undaydi.

Malaka oshirish tizimida pedagoglar metodik kompetentligini rivojlantirishning o'ziga xos jihatlari bu borada muayyan vazifalarni hal qilish zarurligidan dalolat beradi. Tadqiqot muammosini nazariy va amaliy o'rganish malaka oshirish tizimida pedagoglar metodik kompetentligini rivojlantirish jarayonida quyidagi vazifalarni ijobiy hal qilish zaruriyatini kun tartibiga olib chiqadi:

1. Malaka oshirish kursi o'quv modullarini monitoring asosida pedagog kadrlarning mavjud ta'limiy, xususan, metodik ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda belgilash.

2. Belgilangan o'quv modullari bo'yicha yaratiladigan dasturlardan o'yin xarakteridagi zamonaviy ta'lim platformalari (Kahoot, Khan Academy, Quizlet, iSpring Learn, tizimlari), onlayn-servislar (Madtest, "Krossvordlar fabrikasi" ("Fabrika krossvordov"), "Konstruktor testov.ru", IQ.ACADEMY, Online Test Pad,

Wordwall, Plickers, Mindomo) va ilovalar (Hot Potatoes, Lucidchart, Google Slides, Google Docs kabilar) bilan yaqindan tanishtirish, ular bilan ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish orqali pedagoglar tomonidan interfaol xarakterga ega metodik ishlanmalarni samarali tayyorlanishini ta'minlash.

3. O'quv dasturlari, shuningdek, o'quv modullarining mazmunida "Konseptual jadval", "Syujetli diagramma", "Venn diagrammasi", "Taqqoslovchi diagramma", "Izchilik diagrammasi", "Decision path" ("Qarorlar yo'li"), "Morfologik quti", "Flowchart" ("Blok-sxema"), "Davriy shkala", "Dalillar xaritasi" ("Dalillarga asoslangan tuzilma"), "Personajlar xaritasi", "Chiziqli hikoya qilish", "Ishonch tuzilmasi", "Delfi", "Idrok xaritasi" ("Intellectual xarita", "Mental xarita") kabi interfaol metodlar, ular bilan ishlash tartibi, shartlari, didaktik imkoniyatiga oid ma'lumotlarning o'rin olishiga erishish.

4. Malaka oshirish tizimida pedagoglarni kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishda o'ziga xos ahamiyat kasb etadigan "Aqliy hujum", "Oltita rangli qalpoqchalar", "Tugallanmagan rasm" (Torrens testi) kabi metodlar, "Tasodifiy aloqalar", "Assotsiatsiyalar jadvali", "Qaynoq dalillar" (Nataliya Algeshkina), "Bitta kartinali muzey" (Lidiya Fedorova), "Sinektik hujum", "Doiradan chiqish", "Frirayting" ("Erkin so'z") kabi mashqlar bilan yaqindan tanishtirish, ular bilan ishlashga oid amaliy malakalarni rivojlantirish.

5. Tinglovchilar tomonidan yuqorida qayd qilingan interfaol metod va innovatsion xarakterdagi mashqlar jamlanmasi sifatida "Kreativ generatsiya" nomli metodik bazani shakllantirish.

Muammoni nazariy o'rganish va amaliyotchi pedagog kadrlarning kasbiy ehtiyojlarini inobatga olgan holda malaka oshirish tizimida quyidagi yondashuvlarni qaror toptirish maqsadga muvofiq ekaniga ishonch hosil qilindi:

1. Tashxisli yondashuv. Mazkur yondashuv malaka oshirish jarayonida pedagog kadrlarning qondirilishi zarur bo'lgan kasbiy, shu jumladan, metodik ehtiyojlarini aniqlash, shu asosida tizim orqali ko'rsatiladigan ta'lim xizmati yo'nalishlarini, ahamiyatli omillarni belgilash, mazmunini shakllantirish, shu maqsadda tashkil qilinadigan muqobil harakatlarni rejasini ishlab chiqish maqsadga muvofiqligini ifodalaydi. Tashxisli yondashuv, odatda, anketa so'rovi, monitoring, benchmarking (qiyosiy o'rganish) kabi shakl (monitoring) va metodlar (anketa so'rovi, benchmarking) yordamida amalga oshiriladi. Monitoring orqali pedagog kadrlarning kasbiy faoliyatda erishayotgan yutuqlari, pedagogik vaziyatlarda yuzaga kelayotgan muammolar, ta'lim sifatini yaxshilashga oid metodik ehtiyojlari tizimli, izchil o'rganilsa, benchmarking xorijiy va mahalliy tajribalar asosida pedagog kadrlarning "shaxsiy natijalarini takomillashtirish uchun metodlarni aniqlash, ularni amalda qo'llashga moslashish, ularni amaliyotga samarali tatbiq qilish orqali o'zlariga tegishli ko'rsatkichlarni baholash etalonini yaratish"[13]ga qaratilgan jarayon mohiyatini yoritadi.

Malaka oshirish tizimida tashxisli yondashuvga tayanib ish ko'rish pedagog kadrlarning mehnat faoliyati samaradorligini oshirish chora-tadbirlarini belgilash, ularning kasbiy-malakaviy darajasi va ehtiyojlarini belgilash, yangi ta'lim dasturlarini yaratish, xodimlarning o'z professional faolligidan qoniqish ko'rsatkichlarini aniqlash imkoniyatini yaratadi.

2. Innovatsion yondashuv. Bugungi kunda "innovatsion yondashuv ta'lim tizimini modernizatsiyalash hamda ta'lim samaradorligiga erishishning asosiy sharti" [16] sanaladi. Shu bois malaka oshirish tizimida pedagoglar metodik kompetentligini rivojlantirishda innovatsion yondashuv muhim ahamiyatga ega. Binobarin, axborotlashgan jamiyatda har

daqiqada metodik bilimlarning yangilanishi uchun texnologik imkoniyatlar yuzaga kelmoqda. Innovatsion yondashuv mohiyatini "innovatsiya" tushunchasining mazmuniga tayangan holda to'laqonli ochib berish mumkin.

Mazmunan "innovatsiya" tushunchasi "yangiliklar (yangi vosita, metod, texnologiya, dastur va hokazolar)ni o'zlashtirish; yangi metodika va dasturlarni yaratish, ularni ta'lim jarayoniga tatbiq qilish va ijodiy jihatdan to'laqonli tushunib yetish"[6] ma'nosini anglatadi. Ayni o'rinda shuni ham alohida qayd etib o'tish joizki, pedagogik amaliyotda "innovatsiya" tushunchasi kasbiy faoliyatda ikki xil yo'nalishida talqin qilinadi. Avvalo, ta'limiy ehtiyojlarga ko'ra pedagogik jarayon mazmuni, shakliy-tarkibiy tuzilmasi, metodik konstruksiyasi, diagnostik kompozitsiyasini yangilash; ikkinchidan, zamonaviy, sifatli o'qitishga erishish maqsadida metodik xarakterdagi xorijiy va mahalliy tajribalarni o'zlashtirish.

Malaka oshirish tizimida pedagoglar metodik kompetentligini rivojlantirishga nisbatan innovatsion yondashuvni qaror toptirish qayd etilgan har ikki yo'nalishda o'quv modullarining mazmunini yangilash va takomillashtirish, "tizimning ichki tuzilishini o'zgartirishga"[1] ni taqozo qiladi.

O'qitish jarayonining innovatsion xarakter kasb etishiga ikki yo'l bilan erishiladi. Birinchidan, pedagoglar zamonaviy ta'lim ehtiyojlarini qondira oladigan xorijiy va mahalliy tajribalarni o'zlashtiradi; ikkinchidan, o'zlarining kasbiy kompetentligi, pedagogik mahorati va ish tajribasi, shuningdek, professional vazifalar va kasbiy muammolarni hal qilishga ijodiy yondashish mustaqil ravishda innovatsion g'oyalarni shakllantirib, uni pedagogik jamoatchilik e'tiboriga havola etiladi. Mualliflik g'oyasiga ko'ra innovatsion ishlanmalarni yaratish pedagog kadrlarning yuqori darajada metodik kompetentlikka egaligini tasdiqlovchi va baholovchi omillardan biri sanaladi.

Pedagog-tarixchilarni ta'limiy platformalar (moodle – Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment; Modulli obyektiv-yo'naltiruvchi dinamik ta'lim muhiti; HEMIS – Higher Education Management Information System; Oliy ta'limni boshqarish axborot tizimi; Skillbox, Infourok, Foxford); o'yinga asoslangan ta'lim platformalari (Kahoot, Khan Academy, Quizlet, iSpring Learn, tizimlari), ZOOM (video konferensiya vositasi), onlayn-servislar (Madtest, "Krossvordlar fabrikasi" ("Fabrika krossvordov"), "Konstruktor testov.ru", IQ.ACADEMY, Online Test Pad, Wordwall, Plickers, Mindomo) va ilovalar (Hot Potatoes, Lucidchart, Google Slides, Google Docs kabilar) bilan yaqindan tanishtirish, ular bilan ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish esa ular tomonidan interfaol xarakterga ega metodik ishlanmalarni samarali tayyorlanishi uchun zarur texnologik imkoniyatni yuzaga keltiradi.

3. Interfaol yondashuv. Pedagogik nuqtai nazardan ushbu yondashuvni ham mustaqil yondashuv, ham innovatsion yondashuvning tarkibiy elementi sifatida qabul qilish mumkin. Binobarin, o'z xarakteriga ko'ra interfaollik innovatsion mazmunga ega. Malaka oshirish tizimida o'quv modullarini o'qitishning interfaol yondashuvga asoslanishi, eng avvalo, pedagoglarni yangi interfaol metod va texnologiyalar bilan tanishtirishni nazarda tutadi. Qolaversa, ularda interfaol metod va texnologiyalar bilan ishlash kompetentligini yanada rivojlantiradi.

Mazmunan interfaol yondashuv ta'lim amaliyotiga interfaol texnologiyalar (ta'lim platformalari va ilovalar, qo'shimcha virtual reallik (VR (Virtual reality) – raqamli muhit, AR (Augmented reality) – qo'shimcha raqamli obyektlar), "bulutli" servislar) va vositalar (interfaol doska, multimedia qurilmalari, planshet va boshqalar)ni tatbiq etish, o'qitishni interfaol shakllarda tashkil qilish, o'quv mazmunini interfaol metodlar yordamida ochib berish kabilarni o'z ichiga oladi.

Mohiyatiga ko'ra interfaol yondashuv ham malaka oshirish tizimida pedagog kadrlarning ijodiy qobiliyatlarini ochib berishga xizmat qiladi. Zero, interfaol metodlar tayyor metodik ko'rsatmalarga ega. Biroq, shunga qaramay, muayyan interfaol metodning tavsifi, funktsion imkoniyati hamda o'quv modullarining tegishli mavzusi, uning negizida taqdim qilinayotgan material xarakteridan kelib chiqqan holda ularni maqsadga muvofiq tanlash, ular yordamida metodik ishlanmalarni samarali tayyorlay olish uchun pedagoglar ijodiy qobiliyatga ega bo'lishlari lozim.

Malaka oshirish tizimida pedagog-tarixchilarda mantiqiy fikrlash, chuqur tahlil qilish, tarixiy hodisa, voqea va jarayonlarni o'zaro qiyosiy o'rganish, sintezlash, tarixiy bilimlarni umumlashtirish va ma'lum belgilariga muvofiq turkumlashtirish, guruhlashtirishga xizmat qiluvchi interfaol metodlar bilan yaqindan tanishtirish, ular yordamida innovatsion xarakterdagi o'quv-metodik loyihalarni tayyorlash malakalarini yanada rivojlantirish maqsadga muvofiq sanaladi. Bu kabi interfaol metodlar sirasiga interfaol metodlarni kiritish mumkin.

4. Kreativ yondashuv. Mazkur yondashuv innovatsion hamda interfaol yondashuvlarni o'zaro mazmunan to'ldiradi. Zero, "kreativ yondashuv" tushunchasining mohiyati ta'lim jarayonida mavjud "vazifa va muammolarni hal qilish uchun nostandart va innovatsion metodlardan foydalanish" [5]ni ifodalaydi.

Malaka oshirish tizimida o'quv modullari mazmunining kreativ yondashuv tamoyillari bilan boyitilishi pedagoglar tomonidan o'ziga xos, nostandart g'oyalarni ishlab chiqish texnikasi va texnologiyasini o'zlashtirish, samarali ravishda "g'oyalar jangi"ni tashkil qilishga oid yangi metodlardan xabar bo'lish, ularni pedagogik amaliyotda qo'llash tajribalarini egallash, o'zgacha, boshqalarnikidan farq qiluvchi yangi farazlarni ilgari surish kompetensiyalarini rivojlantirish uchun zarur pedagogik sharoit yaratadi.

Shuningdek, malaka oshirish tizimida kreativ yondashuvga tayanish “eng muhim bo‘lgan inson resurslarini yuqori darajada samarali faollashtirishga imkon beradi; har bir subyektning individual xususiyatlari hamda kreativ qobiliyatlari bir qadar to‘laqonli ochiladi”[3].

Malaka oshirish jarayonida pedagoglarni kreativ xarakterga ega metodlar bilan izchil tanishtirish, xorijiy mamlakatlar ta‘limi tajribasida qo‘llanilayotgan kreativ g‘oyalarni ilgari suruvchi yangi metodlarni izlash, ular asosida “Kreativ generatsiya” metodik bazasini yaratish tizim oldida turgan muhim vazifalardan biridir. Malaka oshirish tizimida pedagog kadrlarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishda mashqlardan foydalanish amaliy jihatdan foydali hamda samarali sanaladi.

5. Kompetentli yondashuv. Pedagogik yondashuvning ushbu turi malaka oshirish tizimida pedagoglar tomonidan ahamiyatli kasbiy kompetentlik sifatlarini samarali o‘zlashtirilishi, ularda mobillik, raqobatga bardoshlik, kreativlik va o‘z faoliyatiga nisbatan tanqidiy yondashuvni qaror toptiradi.

Mohiyatiga ko‘ra kompetentli yondashuvning ustuvor tamoyillari uning umumiy xususiyatini ochib berishga yordam beradi. Xususan, kompetentli yondashuv ta‘lim shaxs hayotining, ularni jamiyatda o‘rnatilgan ijtimoiy tartiblarga moslashuvni ta‘minlashning muhim tarkibiy element sifatida ta‘lim oluvchilarga “individuallikni rivojlantirish, muammolarni hal qilish malakalarini shakllantirish; shaxsiy imkoniyat va qobiliyatlarni inobatga olgan holda bilish hamda faoliyatning asosiy kompetensiyalari, metodlari, usullarini o‘zlashtirish; tegishli ma‘lumotni olishda muvaffaqiyatlarga erishish, mavjud yutuqlarni izchil ko‘paytirish borishga imkon beradigan o‘qish faoliyati turini mustaqil tanlash va tahlil qilish” [9] imkoniyatini yaratishi zarur. Qolaversa, “shaxsiy motivatsiya negizida mustaqil faoliyatning xilma-xilligi va ko‘p

variantli bo‘lishiga erishish; ta‘lim muassasasi-ning ochiq ijtimoiy tizim sifatida jamoatchilik, boshqa ijtimoiy institutlar, ijodiy jamoalar va boshqalar bilan hamkorlik qilishini ta‘minlash; pedagog kadrlarning ta‘lim oluvchilar bilan o‘zaro tenglik tamoyiliga muvofiq hamkorlik qilishi, mavjud qiziqish va layoqatlarini rivojlantirgan holda ularga jamiyatda o‘z o‘rnini topishlariga ko‘maklashishi; zamonaviy texnologiyalar hamda mehnat bozori talablarini inobatga olgan holda ta‘lim oluvchilar, ularning ota-onalari, tadbirkorlik subyektlarining vakillari, jamoatchilik tomonidan o‘qitish samaradorligini baholash” kompetentli yondashuvning yetakchi g‘oyalarini belgilab beradi.

Shunday qilib, globallashuv jarayonining ta‘lim tizimiga ta‘siri pedagoglardan mehnat bozoridagi kuchli raqobatga bardoshli bo‘lishni taqozo qilmoqda. Kasbiy jihatdan mavjud raqobatga bardoshlilik mutaxassisning kompetentli ekanligidan dalolat beradi. Kasbiy kompetentlikning muhim asoslaridan biri – metodik kompetentlik sanaladi. O‘z mohiyatiga ko‘ra metodik kompetentlik pedagogning metodik bilim, ko‘nikma, malaka va tajribaning puxta o‘zlashtirilgani, ulardan amaliy faoliyatda hech bir qiyinchiliklarsiz foydalanishini tavsiflaydi.

Ta‘lim muassasalarida faoliyat olib borayotgan pedagog kadrlarning metodik kompetentligi bir xil darajada bo‘lmaydi. Kasbiy bilimdonligi, ish tajribasi, faoliyatga yondashuvi nuqtai nazaridan pedagoglar o‘zlarida metodik kompetentlikning turli darajalarini namoyon qiladi.

Zamonaviy malaka oshirish tizimi modernizatsiyalayotgan ta‘limga qo‘yilayotgan talablarga muvofiq pedagog kadrlarning zarur kasbiy, xususan, metodik kompetentlik sifatlarini yanada rivojlantirishga yo‘naltirilishi zarur. Malaka oshirish jarayonini tashkil qilishda tizimning o‘ziga xos jihatlarini hisobga olish orqali pedagog kadrlarning metodik kompetentligini samarali rivojlantirishga qaratilgan faoliyat mazmuni va mexanizmini puxta asos-

lash imkoniyatini yaratadi. Natijada pedagog kadrlarning metodik kompetentligini samarali rivojlantirishga doir vazifalar muvaffaqiyatli hal qilinadi.

Demak, zamonaviy malaka oshirish tizimi modernizatsiyalayotgan ta'limga qo'yilayotgan talablarga muvofiq pedagog kadrlarning zarur kasbiy, xususan, metodik kompetentlik sifatlarini yanada rivojlantirishga yo'naltirilishi

zarur. Malaka oshirish jarayonini tashkil qilishda tizimning o'ziga xos jihatlarini hisobga olish orqali pedagog kadrlarning metodik kompetentligini samarali rivojlantirishga qaratilgan faoliyat mazmuni va mexanizmini puxta asoslash imkoniyatini yaratadi. Natijada pedagog kadrlarning metodik kompetentligini samarali rivojlantirishga doir vazifalar muvaffaqiyatli hal qilinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Инновацион таълим технологиялари моҳияти, назарий асослари ва турлари // <http://tmatm.uz/site/wp-content/uploads/2015/09/INNOVATION-TALIM-TEHNOLOGIYALARI.pdf>.
2. Квалификация // <https://ht-lab.ru/obuchenie/slovari/tolkovatel-inostrannykh-terminov-po-kadrovomu-menedzhmentu/kvalifikatsiya>.
3. Мороз В.В. Креативный подход к преподаванию профессионально-ориентированного иностранного языка // Ж. Вестник Оренбургского государственного университета. – Оренбург: 2017. – С. 8.
4. Николаев А.Л., Поленин О.В. Особенности внутренней системы повышения квалификации педагогов учреждений начального профессионального образования // Ж. Мир науки, культуры, образования. – Горно-Алтайск: 2010. – № 5 (24). – С. 88.
5. О профессиональных квалификациях // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2300000014>.
6. Пашкевич А.В. Компетентностно-ориентированный урок. – Волгоград: Учитель, 2014. – С. 207.
7. Педагогик касбий компетентлик ва унга хос сифатлар // <http://tmatm.uz/site/wp-content/uploads/2015/09/3.-PEDAGOGIK-KASBIY-KOMPETENTLIK.pdf>; Исакова З.Р., Ибрагимова Ш.Г. Педагогик жараёнда педагогнинг касбий маҳорати ва компетентлиги // Ж. Интернаука. – 2020. – № 12 (141). Часть. 3. – С. 76.
8. Подповетная Ю.В. Профессиональная квалификация как основа профессиональной деятельности будущего специалиста // Ж. Человек. Спорт. Медицина. – Челябинск: 2006. – № . – С. 204.
9. Подходы в образовании: виды и особенности // <https://gb.ru/blog/podhody-v-obrazovanii>.
10. Скороглядова И.Г. Что такое профессиональная квалификация учителя, и как ее повысить // <https://solncesvet.ru/blog/povyshenie-kvalifikacii/professionalnaya-kvalifikaciya-uchitelya>.
11. Тошкент энциклопедияси. – Т.: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, 2009. – 315-б.
12. Управленческий учёт / Э.А.Аткинсон, Р.Д.Банкер, Р.С.Каплан, М.С.Янг. 2-переизд. – М.: Издательский дом “Вильямс”, 2012. – С. 568.
13. Хижнякова О.Н. Система повышения квалификации учителей: исторический опыт и перспективы // Историко-педагогический журнал. – Нижний Тагил: 2014. – № 4. – С. 140.
14. Что такое квалификация педагога? // <https://nspedagogov.ru/kak-zarabotnaya-plata-uchitelya-zavisit-ot-ego-kvalifikaczi>.
15. Явкочдиева Д.Э. Инновацион ёндашув таълим тизимини модернизациялаш омили сифатида // Ж. Замонавий таълим (Ўзбекистон). – Чирчик: 2021. – № 4 (110). – 49-б.
16. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. Конимех – Мирзокуш / 5-том. Бош тахрир хайъати аъзолари: М.Аминов ва бошқ. – Т.: “Ўзбекистан миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, 2003. – 419-б.